

אשר לבנשטיין

זכרונות חיים

בשנים 1916 - 1999

מספרי קלטות: 155, 153

הוקלט בשנת: 1999

ראיון ע"י: אוה אדוריאן

עריכה ע"י: אוה אדוריאן

אשר לבנשטייןילדות - נעורים

נולדתי ב 20.3.1916 בכפר פרוידינגן (Freudingen) בגרמניה. הייתי הבכור במשפחה, שתי אחיותי היו צעירות ממני. באופן פתאומי התייתמתי מאבי בגיל 4. אחותי הצעירה נפטרה בגיל שנה. אמא היתה חייבת לעבוד ולטפל בסבא וסבתא חולים, כך שלא יכלה לגדל אותנו. אחותי גדלה בבית יתומים ואני הועברתי לחיות עם דודי - אח של אמא. הוא התחתן ונולדה לו תינוקת, שאהבתי מאוד. ידעתי איך להרגיע אותה וגם להאכיל אותה.

המשפחה היתה אדוקה, בכפר היה בית-כנסת שעדיין עומד במקומו. הייתי היהודי היחידי בכיתה. הילדים מהר מאוד למדו לא להציק לי, כי הייתי "פייטר" וידעתי להחזיר מכות. הם פחדו ממני, היו שם רק שתי כיתות - רב גיליות. אחרי גמר ביה"ס הייתי מתלמד בבית מסחר גדול בנכשטדטן (Nachstadten) אחרי צהריים למדנו. בעל העסק היה יהודי. בעלית הנאצים לשלטון הטילו חרם על החנות והעסק נסגר. היהודים לא האמינו, שהנאצים ישארו בשלטון, שזאת רק תופעה חולפת. הם לא ראו בעין יפה את התנועה הציונית. אני לא הסכמתי איתם. הכרתי נערים מתנועת "הבונים" ונשארתי איתם בקשר. 153/א

2 בשנות 1933-1934, אחרי סגירת החנות בה התלמדתי, עבדתי בגינן בתי-קברות יהודיים עבור הקהילה. הייתי מצורף להבונים, אבל גרתי אצל משפחה יהודית בפרנקפורט. המשכורת היתה קטנה ולא תמיד הגיעה בזמן. מצבי הכלכלי היה קשה, לא תמיד הספיק לאוכל מסודר. היתי פעיל כספורטאי. זכיתי אפילו למקום 2 בתחרות מכבי ארצית בריצה.

אחרי מותם של סבתא וסבא עברה אמא לאחיה הבוגר לנהל לו את משק הבית. כשמשפחתו היגרה לאמריקה היא נסעה איתם - זה הציל את חייה. שנים רבות ניסיתי לברר פרטים על גורל אחותי, רק ידעתי, שנשלחה עם טרנספורט למזרח ולא חזרה משם. בימים אלה הגיע אלי מידע יותר מפורט מארגון בינלאומי לחיפוש קרובים - 54 שנים אחרי גמר המלחמה. פשוט לא הפסקתי לחפש במשך שנים רבות.

עליה

153/א

3 בשנת 1934 הגשתי בקשה לעליה. יעצו לי ללכת דרך המכבי הצעיר כי להם היו יותר מקומות פנויים. בצורה זאת הצלחתי לעלות כבר - ב-1936. את כרטיס הנסיעה ממנתי בעצמי. בנוסף לכך דרשו עוד

לירה עבור שהות בבית עולים במשך שבוע בחיפה - את התשלום הזה דרשו מראש. עליתי ארצה באותה האוניה כמו יוחנן קוגלמן ודוד רבן. הם הזמינו אותי להצטרף אליהם ושיכנעו אותי ללכת איתם לרמת-דוד, עיינות. היו שתי קבוצות - שלנו והשניה שהתישבה בשכנות-שרון. אלה היו ילידי רוסיה וחברי גורדוניה.

בעיינות

למעשה היינו מיועדים לדגניה. פרידל שהיה גזבר הקבוצה שמע על התשלום של לירה עבור בית עולים. הוא ביקש את תעודת העולה שלי וקיבל החזר של הכסף, שנכנס לקופת הקבוצה. כדי לפצות אותי קנה לי זוג מכנסיים קצרים, שלא היו לי כאלה.

ישבנו קרוב לנהלל. את אספקת הלחם קיבלנו מגבת. לשם הוביל רק כביש עפר. נסענו בעגלת פרדות יום-יום להביא לחם מהמאפיה ולגבת הובלנו חלב. בחורף הדרך היתה מלאת בוץ. פעם שקעתי עם העגלה כל כך עמוק, שחזרתי הביתה ברגל - רק בתחתונים. הלכתי מהר להתחמם במטבח - זה היה התנור היחידי שהיה לנו. הבחורות שאלו אותי מה קרה? לאחר, שלא הבדלתי בדיבור בין האותיות פ' ובי', כשהסברתי שהיה שם "בוץ" עד לברכיים - יצא מזה "פוץ". שנים לא שכחו לי את זה, שלא הבנתי מדוע כולם צוחקים, עד שהסבירו לי את ההבדל.

151/א

גרתי בחדרון שהקימו מפחים מעל האסס. היה שם חוס אימים בקיץ וקר בחורף. גרתי ביחד עם 3 בחורות. חליתי במחלת "פפדאצ'י" (Papadaci) מחלה קשה שמרגישים איתה איום ונחלשים מאוד. המשק היה בנוי על חקלאות, כולנו עבדנו קשה. אני הייתי בין היתר עגלון.

בכפר בילו

בשנת 1936 קיבלנו חלקת אדמה בקירבת כפר בילו. מסיבות ביטחוניות היינו צריכים קודם כל לבנות בית ולקבל הדרכה מאנשי ההגנה, אבל לא היו שום תקריות עם ערביי הסביבה, היינו איתם בשלום. כמה מחברינו עבדו כנוטרים. זה היה חשוב, כי קיבלנו משכורת ונשק רשמי מהאנגלים ולא רשמי מההגנה. הקבוצה קבעה לעצמה שם "מעין". היו שם שלמה שטנגר, עקיבא, יוסף ליטביץ, דב וייזר, גרטה אקשטיין וטרודה שטנגר, בין היתר עבדנו בעבודות חוץ - כשהיתה. היה מחסור במקומות עבודה היינו צריכים להתחרות עם עובדים ערביים. ההסתדרות ניהלה מאבק על כיבוש מקומות עבודה. עבדנו בקבלנות - כמעט לא הרווחנו. מה זה שכר של 2 1/2 גרוש ליום? אני עבדתי גם כאן כעגלון בהובלות. מים קיבלנו

ממאגר מים. שם התרחצנו, אבל גם שתינו את המים האלה. היה פרדס אחד, שהיה מרוחק מאיתנו - שם שילמו יותר טוב על יום עבודה. עבדנו שם 4 חברים. קיבלנו חצי אגורה לאוטובוס, אבל הלכנו ברגל או באופניים, כדי לחסוך את הכסף. במקום זה קנינו קצת חלבה ו-10 סיגריות. התחלקנו: יום אחד מי שלקח את הסיגריות לקח למחרת את החלבה.

כשהציעו לנו לעבוד כשומרים עבור שכר קיבלנו את ההצעה ברצון. אני שמרתי במאה שערים, בשכונה תימנית. שם התאהבתי בנערה תימנית. לילה אחד היא נעלמה ולי זה לא היה נראה כשר. הסתלקתי דרך החלון וטוב שעשיתי כך. היא חזרה עם הוריה - רצתה, שאתחתן איתה. ראיתי אותם באים, הסתלקתי וכך ניצלתי מחתונה מאונס. אחד ממקומות העבודה היה בגדר הצפון. גם שלחנו חברים לעזור בהתישבות חניתה. יוסף וייל הצטיין שם, הוא היה נהג של משורייך.

זה היה בשנת 1936. שלחנו גם קבוצה לכפר החורש. בהתקפת ערבים נהרג לנו חבר - יוחנן פליישר, אורי וייל נפצע. האנגלים בדרך כלל לא התערבו, רק ניצלו את ההזדמנות לחיפוש נשק. רק אצלינו - לא אצל הערבים.

היו לנו כמה משפחות, אבל עקב המצב הכלכלי הקשה החלטנו לא להביא ילדים לעולם בתקופה זו. אפילו דחינו פניות של משפחות צעירות, כי לא היו תנאים לקלוט אותם. ברחובות בנינו על חשבון ההסתדרות לול קטן. זה עזר לנו קצת לשפר את התזונה. פרידל רבן פנה לקבל הלוואה כדי לקנות פרה. אבל אף פעם לא קנינו אותה - הוצאנו את הכסף עבור אוכל. המצב הכלכלי היה נורא. היו מצבים, שבאו לגבות את החובות מהגזבר, הוא הסתתר מתחת למיטה. האיש ישב עליה ולא רצה לזוז בלי לקבל את הכסף שלו. לפעמים לא היה לנו כסף לקנות אוכל והלכנו לישון רעבים. הלכנו גם מרוב רעב לכרמים בסביבה ואכלנו ענבים. אבל ירקנו את הקליפות וכך השארנו סימני דרך. למחרת הגיעה אלינו משטרה - לא היה נעים.

פעם הוזמנו למסיבה בבית המכבי. כמה חברים לקחו משם סכומים - כי לנו לא היו כלי אוכל. הם היו חייבים להחזיר את הכל למחרת - כך קבעה הקבוצה. גרנו אז בבית אהרון. לא היה לנו חשמל, רק מנורות לוקס. לכבוד חנוכת חדר אוכל עשינו מסיבה. חבר שלנו, שעבד באגד קיבל במתנה חבית יין. אנחנו רקדנו ושתינו. זאת היתה הפעם היחידה בחיים, שהשתכרתי. היו חייבים להביא אותי לאוהל במריצה. היה אצלנו חבר, הנס שטרנברג שהיה ידוע והיו לו הרבה קשרים - גם בפיק"א. הצטרפו אלינו קבוצות הנוער מהמכבי הצעיר והצופים

התישבות במעין

ב-28 באוגוסט 1938 קיבלנו הוראה מההגנה להתכונן לעליה על הקרקע במסגרת "חומה ומגדל". יצאנו עם כל החפצים עד לחדרה משם יצאנו בלילה, כי היינו חייבים להקים את המחנה תוך לילה. לפי החוק הטורקי היה אסור להרוס בית שהיה מתחת לגג. הצטרפו אלינו המון מתנדבים - חברי הגנה והסתדרות מהסביבה וגם מזכרון, בנימינה, חדרה וחיפה. עד לבוקר המחנה עמד, היה חיבור חשמל והיתה גדר מסביב. למחרת התארגנו לעבודה כדי להתפרנס. חלק מהבנות בישלו בתשלום עבור עובדי רכבת בסביבה. חלק מהחברים התחילו לטפל בפרדס, שהיה חולה בכינמת. הקמנו עליהם אוהלים וניסינו לטפל בהם בגז, בלי הצלחה. בסוף היינו חייבים לנקות כל תפוז מהכינמת - שאלו היו נקודות שחורות וכך הצלחנו למכור אותם. אבל הפרדס לא היה ריווחי. התברר שסה"כ יום עבודה נתן 4 גרוש - החלטנו לעקור את הפרדס. המצב הכלכלי היה ממש גרוע. לא היה לנו מושג איך מנהלים את המשק. הנס שטרנברג מכר את יער האקליפטוסים לאיש מחדרה, שממש סידר אותנו. רק הרווחנו את ימי העבודה של החברים שעבדו בעקירה. המצב הסניטרי היה גרוע, השרותים היו פרימיטיביים ובסביבה היו ביצות. רוב החברים שלנו חלו במלריה מחלה שמאוד מחלישה - עוד לא מספיקים להתאושש מהתקף אחד וכבר מקבלים את ההתקף הבא. מקלחת ממש לא היתה לנו רק הסתבנו ושפכנו על עצמנו דלי עם מים. בחורף קצת חיממנו את המים. הבחורות במכבסה עבדו קשה. כיבסו הכל ביד - והכביסה לא יצאה כל כך נקיה. הצפיפות היתה גדולה ביותר. בצריף גרו הזוגות אבל המחיצות בין החדרים היו כל כך דקות ששמעו בחדר החמישי - מה שקורה בחדר הראשון. לא היתה בכלל פרטיות. מחוסר מקומות הוסיפו לזוגות בחדר שלהם עוד רווק - קראו לזה "פרימוס". היה גם צריף רווקים - בלי ריצוף. בכל חדר גרו 5 איש. אבל ממילא לא היה לאף אחד שום דבר - לא היינו זקוקים להרבה מקום. היה רק מכשיר רדיו אחד בחדר האוכל ואני זוכר איך הקשבנו להכרזת המדינה כולנו ביחד. להדליק את הרדיו היה תפקידו של הושקה - כמו גם להדליק את מנורות הנפט ולמתוח את השעון. היה לנו זוג פרידות ואני הייתי עגלון. היה לי מזל, שהיו תרנגולות שברחו מהלול והטילו ביצים באורווה. בערב הלכתי לאסוף אותם והזמנתי כמה חברים להצטרף לסעודה. מה שאכלנו בשפע זה היה שום - זה מאוד בריא ובזמן העונה אכלנו תפוזים. בשר פשוט לא ראינו בכלל. לאחר שהיו לנו כבר ילדים - תינוקות פעוטים - בא לנו רעיון לגדל ארנבות לבשר. הם מתרבים מהר וכך היה לנו בשר לילדים. אני טיפלתי בארנבות אחרי יום העבודה שלי. עשיתי את זה עד לגיוסי

העבריים בגרמניה, גם מה (Bund). הם היו משכילים. הקבוצות היו בקבוצות שילר ודגניה כעלית נוער.

ברחובות החיים לא היו קלים. היה חוסר אוכל, במטבח עבדה חנה לב, שבאה ב-1936 מכפר המכבי, הגיעו גם מולה ועקיבא. חנה עבדה גם במחלבה ברחובות בשטיפת כדי חלב - עבודה קשה מאוד. יוחנן היה אופה, מדי פעם הוא עשה לעצמו ולחבריו עוגה, החברים כעסו וסחבו לו את העוגה. הוא התנקס בהם: הזמין אותם "לקומזיץ" אבל במקום סוכר הכניס פילפל חריף לעוגה - כך הוא סידר אותם.

החובש רצה לסדר אותי. הוא היה חבר שלנו עוד בגרמניה, שהתחיל ללמוד רפואה. אצלינו הוא טיפל בחברים. הוא עבד בקופת חולים כחובש. היה לנו צריף בו חדר מתפרה, היה לנו אז מחסן אי - זאת אומרת לא היו לנו בגדים אישיים. יום אחד הגיע חבר חדש והחובש הזמין אותו לבדיקה רפואית - אמר לו, שזוהי בדיקה עבור קופת חולים. הם הכירו עוד מגרמניה, כך החובש ידע עליו כל מיני דברים. הוא עשה, כאילו אלה הן תוצאות הבדיקה שלו בהן הוא הבחין, זה עשה רושם עצום. רשם פרוטוקול ומרח לו על כל הגוף משחה שחורה - (Ichtyol) בתור "צ'ייזבט".

כדי לחסוך בהוצאות אוכל, היינו מתחלקים לשתי קבוצות והלכנו לבקר חברים בקיבוצים בסביבה. כמובן נשארנו לארוחת הצהריים. חברו של הנס שטרנברג קנה אדמות בנהריה וגם על הכרמל אנחנו עבדנו אצלו בעבודות סלילת כבישים. היינו 8 איש והרווחנו לירה אחת. זה היה הרבה כסף. עבור זה קנינו זוג פרידות.

לצבא הבריטי. בהמשך הענף הזה לאט, לאט נגמר היינו כ- 50 חברים והגיעו גם קבוצות של נוער שבאו בזמן החופשות לחודש ימים. כמה מהבנות מצאו כאן חבר, התחתנו ונשארו במעין למשל יעל לוין. פיק"א הגבילה אותנו באדמות הם רצו שנעבוד בעבודות חוץ זה הפריע לפתח את המשק. יום אחד דרשו מאיתנו, שנקרא למעין על שמו של פקיד פיק"א שנפטר. אנחנו לא רצינו - הרצפלד השיג פשרה והוספנו את ה"צבי" למעין. כמובן שקיבלנו גם איזה הקצבה כספית כפיצוי.

בפרוץ מלחמת העולם ה - 2

ב 1939 שמענו ברדיו על פרוץ מלחמה. דאגנו מאוד למשפחותינו שנשארו באירופה. הסוכנות היהודית הציעה לגייס בחורים לצבא. בהתחלה הסכימו הבריטים לגייס רק מספר שווה של יהודים וערבים. יחידה מעורבת נשלחה לצרפת לעבודות עזר. ליחידה זו היה מזל, הם היו בין אלה, שפנו לאנגליה. אנשים רצו להשתתף במאבק נגד הנאצים. הבריטים לא רצו לגייס את היהודים ליחידות קרביות - עם נשק רק ל A.T.S. היו סיבות נוספות לרצון להתגייס. המצב הכלכלי בארץ היה קשה והרבה עולים חדשים לא מצאו עבודה. הגיוס פתר להם את הבעיה, לפי דרישת הסוכנות על כל ישוב היה לגייס חבר אחד. 1940 במעין זה הייתי אני. הייתי אז רווק והאספה אישרה את גיוסי. על תקופתי בצבא ובעיקר על תקופת השבי בגרמניה קיימת קלטת וידאו.

בצבא הבריטי

בקיצור אחרי הגיוס שלחו אותנו לסרפנד לאימונים. האיטלקים הפציצו את בתי הזיקוק בחיפה, ושלחו אותנו לשקס אותם. בדצמבר נשלחנו למצרים, לקהיר, משם עד לחזית האיטלקית. השתתפנו בקרב מרסא-מדרוק. נודע שהאיטלקים מכינים התקפה ב 4.00 בבוקר. האנגלים הקדימו ותקפו עוד בלילה בהפתעה. האיטלקים לא היו מוכנים והם ברחו. היחידה שלנו היתה מצורפת לגדוד אוסטרלי - דאגנו לאספקה ועזרנו במיקוש דרכים. בטוברוק (Tobruk) פירקנו ארגזים עם בירה - היה שמח. היחס בין החיילים היהודיים והערביים היה מסובך - מאוחר יותר הפרידו את המחלקות. הקצינים היו אנגלים. רק למספר יהודים, שהיו בדרגת סמל היה נשק. אנחנו הגענו עד לבנגאזי. אמרו לנו, שהישראלים יסעו לחופשה לארץ. במקום זה האוניה שלנו הגיעה ליוון - לאתונה. זה היה במרץ. המצב בחזית היה קשה. כדי להרים את המוראל, צעדנו ברחובות העיר וחזרנו כמה פעמים, כדי שיהיה רושם של תגבורת צבאית גדולה.

בהמשך שלחו אותנו למקש כבישים בגבול אלבניה. הסתבר, שהגרמנים הקדימו אותנו - הם צנחו מאחורי הקוויים. היחידות הבריטיות נסוגו לאתונה. אנחנו הגענו לקלמטה (CALAMATA) העיר הדרומית. במקום האוניות שאמורות היו לקחת אותנו הגיעו הגרמנים ואנחנו נפלנו בשבי מבלי שהתנהלו קרבות.

בשבי הגרמני

בהתחלה היינו כולנו ביחד. בסטלג (Stalag) 6 הפרידו את היהודים היה לנו מזל, שם הגיע אלינו הצלב האדום ומאז היינו בחסותו. קיבלנו מהם גם חבילות, שמאוד עזרו לנו. מספר השבוי שלי: 6690. יכולנו דרכם לכתוב מכתבים. הועברנו לשלזיאן (Schlesien) לסטלג 8. היינו במצב כל כך ירוד, שבהתחלה נתנו לנו רק בהדרגה אוכל, עד שנתחזק. שם נשלחנו לכל מיני עבודות. הקבוצה שלי עבדה בבנית תעלת מיס Adolf Canal. אחרי גשמים עזים נפרצו סכרים והמים הציפו את כל הסביבה. היחס אלינו היה כמו לחיילים בריטיים, הודות לצלב האדום. אני נפלתי בשבי ב- 19.4.41 והשתחררתי מהשבי ב- 19.4.45. הגרמנים הסתלקו והגיעו האמריקאים. כולנו חלינו, כי לא התאפקנו ואכלנו הרבה - התוצאה, שהיינו כולנו חולים. הועברנו לרגנסבורג ומשם באוירונים לצרפת. שם קיבלנו ציוד. באנגליה מיד הפרידו אותנו מהחיילים הבריטים - היה לנו סטטוס של NATIVES. ריססו אותנו ב D.D.T., זה עזר מאוד. באנגליה היינו ממאי 1945 עד ספטמבר, כי היה מחסור באוניות. חזרנו לארץ דרך פורט-סעיד והשתחררנו.

154/א

בחזרה במעין

בשנים האלה היה מחסור גדול במקומות עבודה. היתה תחרות עם הפועלים הערביים. הם הרוויחו 5 גרוש ליום וההסתדרות דרשה 20 גרוש ליום עבודה עברית. מתי השתנה המצב? למעשה המשכנו לסבול במשך כל השנים מחוסר ענפים מכניסים. תמיד התפרנסנו בקושי. אמנם ניסינו הרבה ענפים - אבל לרוב לא היתה לנו הצלחה. אפילו את הרפת בהמשך חיסלנו. היה קושי להחזיק את הפרות במרעה - הם חלו במלריה. הרי גם החברים חלו בקדחת - כמעט כולם, זאת הסיבה, שאיפשרה לנו לעלות על ההר, רק החלק המשקי נשאר למטה. זה די הקשה עלינו - הלכנו הרבה זמן ברגל לעבודה וממנה. את האוכל הבאנו לעובדים בעגלת פרידות. אחרי מלחמת השיחרור קיבלנו שטחים נוספים. בחלקם היו מתאימים רק לבריכות דגים ואלה נבנו במהירות. זמן רב עבדתי בענף הדייג - עבודה קשה ובצורה

פרימיטיבית. יום אחד הסתכתי עם אחד החברים ויצאתי לעבוד עם חיים מסד בזבל. בהמשך עבדתי עם עדר לבשר - אבל היה לנו פחות מדי מרעה ולא היה ניתן לפתח את הענף וזה לא היה רווחי, לכן חיטלנו אותו.

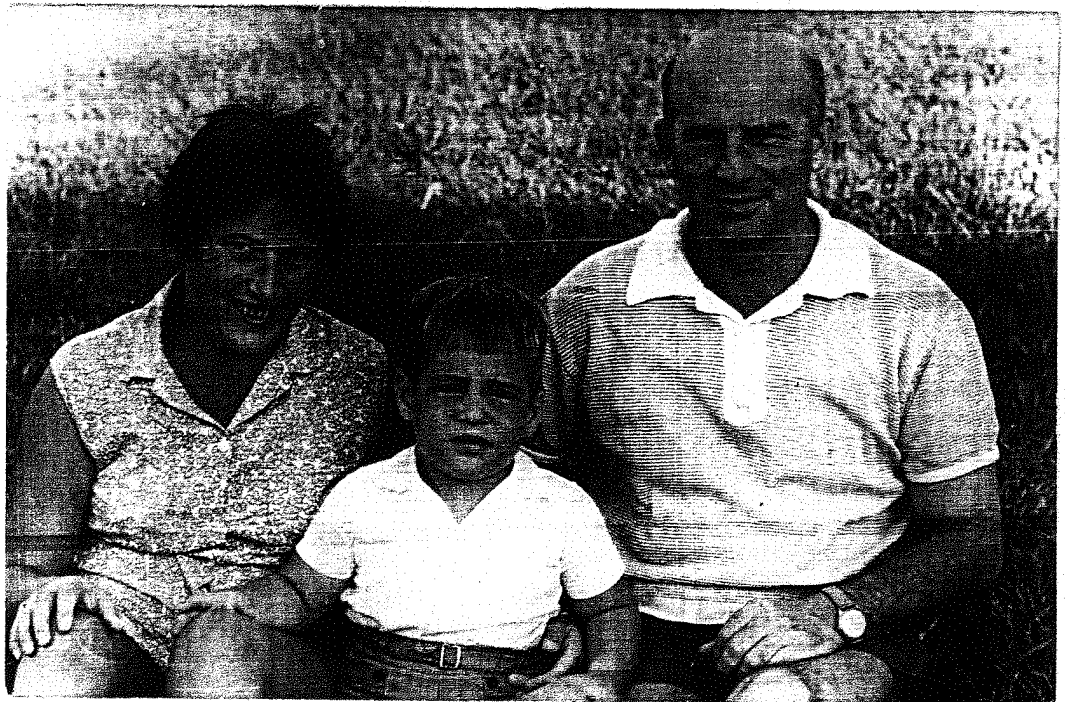
ענף נוסף היה גידול של פטל תרבותי. זה הצליח, אבל היו בעיות עם השיווק. זה היה רעיון של גוקס. ענף נוסף היה גידול פיטריות. התחלנו בבית קירור למטה, זה היה מוצלח ורצינו להגדיל. עברנו למערות ליד בת שלמה - אחרי זמן מה הרווחיות ירדה והפסקנו עם זה, יום אחד היתה לי תאונת עבודה אז הלכתי לעבוד עם תים בצביקלה. יבשנו פרחים וציפינו אותם בפוליאסטה, יחד עם מינה לוי והרבה חברות נוספות - עד 10 איש. למשל חיים לסלו, יעקב כהן, הילדה, אנט ועוד. במשך השנים עבדתי בהרבה מקומות עבודה, למשל בחנות שלנו בזכרון - שם עבדנו שעות ארוכות. עבדתי גם בסנדלריה וחלוקת נעלים, בקידוחי יסודות. בבית החרושת עברנו לעבוד באקריל - רגיי נשלח ל 3 שנים לאנגליה, אחר כך נשלח זאב שלו לשנה, אבל התברר לנו אחרי כל המאמצים, שהמפעל לא נותן יום עבודה. אז שלחו 4 חברים לאמריקה ללמוד אופטיקה - ליצור עדשות. הם היו שנה באמריקה: עוזי גרנט, אלי הראון, אבי הבר, ומינה היתה שם אס בית. התחלנו ליצר וחלק שיווקנו בשוק המקומי וחלק ליצוא. הצטרף אלינו ישראל פישר, שהתחיל לפתח ולשפר מוצרים נוספים. אבל עד היום כדאיות המפעל עומד בסימן שאלה. בינתיים ניסינו ליצר גם פריסקופים עבור הצבא מכרנו גם מתחת למחיר, היה קשה לעמוד בסטנדרטים אמריקאיים. אחר כך נכנסנו ל MEPRO LIHT. אני שנים כבר עובד בסקופוס באריזת העדשות - עד היום. היום הכניסו הרבה תהליכים אוטומטיים - רובוטים - כך צריכים פחות ידיים עובדות.

155/א

הגענו כבר עד 5000 עדשות ביום בהתחלה עבדו רק חברים פרט לכימאי - שהיה שכיר. לאט, לאט נכנסו שכירים והחברים כמעט לא עובדים בייצור. לפי דעתי זאת שגיה, שמכרנו את החנות. זה תמיד הכניס מזומנים. בימי ה' היינו מוכרים דגים וחזרנו הביתה עם סק של מטבעות שהיה צריך לספור ולמסור לגזבר, שכבר חיכה לנו. אנחנו מכרנו גם תוצרת חקלאית לא שלנו. בסוף מכרנו את הבית כדי לממן ביטוח סוציאלי לצעירים.

איך אני רואה היום את הדברים, לצערי לא הצלחנו להכניס לצעירים מספיק מוטיבציה. לפעמים זה נראה שהם חושבים שהכל יפול להם מוכן מהשמיים. לצערי, אינני בטוח האם מעין תתקיים בעוד 10 שנים ואיך. מי שלא עובד הוא לא מתקיים. לצעירים יש את הבעיות

משלהם, המשק לא בראש שלהם. הם חושבים על הצבא, על הלימודים, על הטיול בעולם, על החופשה. יש לנו אנשים מוכשרים, אבל הם עובדים בחוץ במה שמתאים להם אישית ולא במה שנחוץ. כל אחד עושה מה שמתחשק לו. כשהבת שלי עזבה את המשק היא אמרה לנו, שהיא מאוד מודאגת מה יהיה איתנו וקשה לה מאוד לעזוב אותנו כאן. אבל היא חייבת להבטיח את עתידם של הילדים שלה. אמרתי לה, שאילו הייתי בגילה, הייתי עושה אותו הדבר. מה שקורה, זה לא לפי רוחי. כך קורה שאין לנו בעלי תפקידים ולכל דבר לוקחים, גם לניהול, אנשים מבחוץ. אנחנו מוסרים ניהול של ענף אחרי ענף לגורמי חוץ. את הצעירים כמעט לא רואים במשק. הם לא לוקחים אחריות. כל אחד דואג לעצמו ולקידום שלו. גם כספית וגם מקצועית. כשאני מסתכל אחורה, הרי אנחנו התחלנו בלי כל דבר. רק לחשוב, שעוד לפני כ-30 שנה יכולתי לעבור דירה עם כמה קרטונים. היום הייתי ממלא משאית. לא חסר לנו חומריות דבר. אבל העתיד מדאיג אותי. אני יודע, שהיום אינני יכול כבר לשנות דבר. היום זה בידיים של הצעירים הם צריכים להוביל את זה הלאה. ועוד יש להם טענות, שהשארנו להם משק במצב לא טוב, למרות שהדור השני כבר 20 שנה מנהל את העניינים.

תאריך: 15.8.001. אשר לוונשטיין

לסיום

אני רוצה לציין בסיפוק רב שהצלחתי להגשים את כל שאיפותי וציפיותי, שהיו לי בחיים הלא קצרים שלי..

ראשית כל שהצלחתי לעלות לארץ, נגד רצונה של המשפחה, ולהצטרף לגרעין הראשון של "המכבי הצעיר" עולי גרמניה וללכת אתם להכשרה לרמת דוד. במרץ 1936 לכפר בילו. הצטרפתי להגנה כדי להגן על קיומנו הפיזי.

באוגוסט 1938 עלינו להתיישבות לאדמות נסלה על יד זיכרון יעקב.

ב 1941 התנדבתי לצבא הבריטי כדי להילחם נגד הנאצים. בגמר המלחמה חזרתי לקבוצתי - הביתה - כדי להמשיך בבניית הארץ ובסופו של דבר - גולת הכותרת היתה ההכרזה על הקמת מדינת ישראל.

הצלחתי להקים משפחה ב-1953. התחתנתי עם חיה מבית גולדנברג. נולדו לנו שני ילדים, אותם גידלנו בכיף. בהמשך אני רוצה לציין, שנתנו להם השכלה שמאפשרת להם לבנות לעצמם את החיים על יסודות מוצקים - דבר שלצערי אני בתור ילד לא קיבלתי. כל החיים שלי חייתי בצנעה והסתפקתי במועט, אבל הייתי מרוצה, שאני מגשים במה שאני מאמין - זאת אומרת להקים כאן ישוב, לבנות את הארץ שלנו, וזה המסר, שהעברתי לילדי. בסוף אני רוצה להודות לבורא שניתן לי להגשים את שאיפותי וחלומותי..